

Сергій СТЕЦЮК,

ад'юнкт науково-організаційного відділення,
Військовий інститут Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, м. Київ

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Головним напрямом дослідження, сформульованим у назві статті, є аналіз нормативно-правових актів які висвітлюють організаційно-правові основи виникнення та розвитку військових юридичних підрозділів на території України. Автор переконаний, що вивчення історичного досвіду може допомогти у вирішенні тих проблемних питань, які виникають сьогодні в процесі діяльності юридичних підрозділів військового відомства.

Ключові слова: Збройні сили, військове законодавство, військові реформи, юридичний підрозділ, юрисконсульт.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний стан правового забезпечення багато в чому визначається правовим минулим. Історико-правовий метод пізнання дозволяє відповісти на багато питань, що стосуються причин виникнення військово-юридичних підрозділів, умов їх розвитку в минулому і сьогодні, основних перспектив і тенденцій їх еволюції в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. У працях А. М. Долгополова, О. М. Бандурки, О. М. Бухаловського, А. М. Мартем'янової, В. С. Анохіна, Л. М. Шора, Л. К. Мерченкової, В. М. Парашенко, В. І. Чуднова, К. С. Юдельсона та інших науковців розглядалися окремі аспекти діяльності юридичних підрозділів, переважно цивільно-правового характеру.

Адміністративно-правові аспекти діяльності юридичних підрозділів окремих органів виконавчої влади та підприємств були предметом досліджень Л. В. Трофімової, Д. В. Єремєєва, А. М. Кіселя, О. В. Слобожана.

Разом з тим, комплексного дослідження проблем пов'язаних з адміністративно-правовим регулюванням діяльності юридичних підрозділів Збройних Сил України не проводилося, як не проводилось і спеціального історико-правового дослідження передумов їх виникнення та розвитку.

Метою статті є визначення та систематизація нормативно-правових актів, які в окремий історичний період регламентували діяльність військових юридичних підрозділів. Здійснення комплексного історико-правового аналізу виникнення та розвитку військових юридичних підрозділів, а також визначення організаційно-правових основ їх діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перша згадка щодо виникнення військових юридичних посад була законодавчо закріплена 19.02.1711 року, коли указом Петра I в штатах армійських полків створено посади аудиторів, які забезпечували контроль за належним застосуванням законодавства в процесі судових справ. Разом з цим, посада військового юрисконсульта вперше з'явилася 29.03.1836 року із запровадженням в штаті канцелярії Військового міністерства посади юрисконсульта Військового міністерства. У 1841 році в структурі канцелярії Військового міністерства створено юрисконсультську частину, яка в незмінному вигляді проіснувала до 1903 року. На неї покладался обов'язок попереднього розгляду справ із спорів та позовів, які надходили у виконавчому чи судовому порядку до військового міністра, військової ради чи генерал-аудиторіату. Юрисконсультська частина складалася із юрисконсульта Військового міністерства та двох його помічників: старшого та молодшого окладів.

У відповідності з наказом Імператора Миколи I від 31.03.1903 року № 122 [1, с. 242–247] при Військово-окружних радах округів, у тому числі і Київському, були введені посади окружних юрисконсультів. Крім того, наказом було введено в дію Положення про окружних юрисконсультів та ведення судових справ в округах, яким визначався порядок комплектування, підпорядкованості та обсяг повноважень цих посадових осіб. Загальне

керівництво окружними юрисконсультами відповідно до цього Положення здійснював юрисконсульт Військового міністерства.

На початку Першої світової війни з'явилася потреба ефективного розгляду справ пов'язаних з підрядами та поставками, редагуванням договорів і складання висновків з усіх виникаючих юридичних питань.

З метою вирішення цих завдань, наказом по військовому відомству від 11.09.1915 року № 491 [2, с. 619–620] при головних управліннях Військового міністерства: інтендантському, артилерійському і військово-технічному, а наказом від 30.04.1916 року № 222 [3, с. 271] і в Управлінні військового повітряного флоту заснуються посади юрисконсультів. Юрисконсульти призначалися на посади Військовим міністром за поданням начальника головного управління, а їх функції і повноваження визначалися окремим положенням про юрисконсультів при головних управліннях.

У 1917 році розглянута вище система юридичних органів припинила своє існування внаслідок революційних подій та піднесення національно-визвольного руху українського народу.

07.11.1917 року було засновано Українську Народну Республіку (далі – УНР) та розпочато формування її власних збройних сил, у складі яких наказом військового міністра УНР від 11.04.1918 року № 43 [4, с. 42] сформовано Головну військово-юридичну управу. Дана Управа підпорядковувалась Головному начальнику постачання при Військовому міністерстві УНР. Пізніше наказом військового міністра УНР від 24.04.1918 року № 108 Головну військово-юридичну управу реформовано у Головне управління військово-судових справ із штатним розкладом на 60 військовослужбовців [5, с. 233].

Проіснувавши майже шість місяців УНР припинила своє існування внаслідок встановлення П.П. Скоропадським гетьманської влади в Україні.

За період існування Української Держави Гетьмана П.П. Скоропадського з 29.04. по 14.12.1918 року для належного правового забезпечення життєдіяльності армії Української Держави у її складі були створені військові

юридичні підрозділи, які як зазначено в нових наукових розробках відіграли особливо велику роль в організації армії Гетьманату.

Вся організація дисципліни і правопорядку покладалася на Головне управління військово-судових справ Військового Міністерства, яке мало у своєму складі три відділи: загальний, прокурорський та законодавчий. До функцій загального відділу відносилось вирішення персональних та господарських справ. Прокурорський відділ, перейменований згодом на касаційний, здійснював прокурорський нагляд за додержанням законодавства. Старшини законодавчого відділу працювали над створенням нового українського військового законодавства. [6, с. 26].

10.07.1918 року у зв'язку з прийняттям законів, що стосувалися загального реформування центральних органів юстиції, Головне управління військово-судових справ отримало нову назву – Головне військово-юридичне управління (далі – ГВЮУ). Посаді начальника ГВЮУ відповідало звання генерального значкового. Крім особового складу управління, йому підлягали територіальні військово-судові установи і Військово-юридична академія. У своєму складі ГВЮУ мало наступні структурні підрозділи: Головну законодавчу управу (карний, процесуальний і статутний відділи), Головну загальну управу (відділи персонального складу, господарський та ексекторський) та Головну касаційну управу (перший та другий відділи) [7, с. 99]. Разом з цим, при начальниках Головного і Генерального штабів, головному начальнику постачання, начальнику Канцелярії міністерства введені посади юрисконсультів, які передбачали військові звання полковників [8, с. 312].

Таким чином, за період Гетьманату чисельність співробітників військових юридичних підрозділів значно зросла, підвищився і їх професійний рівень

У 1919 році відбулось проголошення Української Радянської Соціалістичної Республіки. У зв'язку з чим розглянемо етапи створення та розвитку військових юридичних підрозділів даного періоду історії України.

Наказом Револуційної Військової Ради Республіки (далі – РВРР) від 18.04.1920 року № 587 [17, с. 7–17] створено Військово-законодавчу раду при РВРР. Згідно затвердженого цим Наказом Положення про Військово-законодавчу раду при РВРР, на неї покладалося всебічне висвітлення та узгодження найважливіших питань, що виносилися на розгляд РВРР, а також розгляд і обговорення законодавчих, штатних, тарифних, господарських, фінансових справ та заходів, що мали загальний або принциповий характер.

Наказом РВРР від 23.02.1921 року № 460 встановлювалось, що об'єднання і загальне керівництво всією роботою по кодифікації військового законодавства та видачею відповідних довідників і покажчиків зосереджувалось в Законодавчому відділі Управління справами РВРР. Було встановлено, що Законодавчий відділ, здійснюючи щодо установ військового відомства права і обов'язки загального консультативного відділу Наркомату юстиції, є центральним органом РВРР по відношенню до юрисконсультів установ військового відомства як в центрі, так і на місцях. Законодавчий відділ давав висновки з питань щодо необхідності існування юрисконсультів у військових установах і їх штатах, а також мав право порушувати питання про включення юрисконсультів до штату тих військових установ, в яких юрисконсультів не було. Призначення юрисконсультів на місцях проводилося за погодженням із Законодавчим відділом [11, с. 10].

Наказом РВРР від 19.05.1922 року № 1235 Законодавчий відділ було перейменовано у Юридичну частину Управління справами РВРР, яку очолив старший юрисконсульт Військового відомства [10, с. 20–24].

З утворенням наприкінці 1922 року Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР) РВРР була перетворена у Револуційну Військову Раду (далі – РВР) СРСР, відповідно було утворено союзний Народний комісаріат з військових та морських справ (далі – Наркомвоєнмор) та Головне Управління Робітничо-Селянської Червоної Армії (далі – ГУРСЧА).

У складі ГУРСЧА наказом РВР СРСР від 11.07.1924 року № 909 створено Юридичний відділ, перетворений трохи пізніше у Юридично-статистичний

відділ на правах управління. На нього покладалося керівництво загальними та спеціальними питаннями, що стосувалися Наркомвоєнмору, надання щодо них висновків і роз'яснень, керівництво діяльністю юрисконсультів всіх управлінь Наркомвоєнмору, кодифікація військового законодавства, видання наказів РВР СРСР та інше. Згідно наказу РВР СРСР від 28.06.1925 року № 687 у складі Юридичного відділу ГУРСЧА створено Наказово-кодифікаційну частину на яку було покладено завдання зі складання Зводу Військових постанов [11, с. 10].

Посади юрисконсультів або юридичних частин також передбачались в штатах штабів Робітничо-Селянського Червоного Флоту, Управління Військово-повітряних сил та Військово-будівельного управління, Управління постачання, Військово-господарського управління, Військово-технічного управління, Артилерійського управління та інших. Відповідно до наказу РВР СРСР від 16.04.1925 року № 426 у військових округах залишилися окружні юрисконсульти [12, с. 105].

Велике значення мало розробка і введення в дію Положення про юрисконсультів установ Народного Комісаріату з Воєнних та Морських справ, затвердженого наказом РВР СРСР від 07.07.1925 року № 712 [13, с. 55–59]. В загальній частині Положення відмічено, що юрисконсульти обслуговують установи, при яких вони перебувають, у правовому відношенні та несуть відповідальність за відповідність своїх справ чинному законодавству. Юрисконсульти безпосередньо підпорядковувалися начальникам відповідних установ, а у спеціальній своїй діяльності керувалися вказівками Начальника юридичного відділу ГУРСЧА. Загальне керівництво і об'єднання спеціальної діяльності юрисконсультів Наркомвоєнмору здійснював Начальник юридичного відділу (на правах управління) ГУРСЧА через юрисконсультів відділу.

Наказом РВР СРСР від 13.11.1925 року № 1100 Юридично-статистичний відділ ГУРСЧА перетворений в Управління з військового законодавства та статистики [11, с. 11].

У 1937 році декількома наказами Народного комісаріату Оборони (далі – НКО) СРСР були відмінені, а на місцях вилучені і знищені всі накази, настанови, керівництва, положення та інші правові акти, була практично припинена і діяльність юридичних підрозділів в армії і на флоті [16, с. 58].

Проте, уже через три роки в наказі Наркома Оборони СРСР від 16.08.1940 року № 268 вказувалося, що відсутність кодифікації і наявність в Червоній Армії понад тисячу різноманітних статутів, настанов та інструкцій ускладнює користування ними в бойовій підготовці і життєдіяльності військ. Для вирішення даної проблеми НКО СРСР наказав призначити комісію з метою кодифікації статутів, настанов, інструкцій та складання їх переліку. У той же період намітилося поживлення діяльності юрисконсультів управлінь НКО [14, с. 163].

Наказом НКО СРСР від 29.10.1940 року № 385 [15, с. 149–150] введено в дію Положення про юрисконсультів установ НКО СРСР, яке в основному відтворювало зміст колишніх, скасованих в свій час положень і разом з тим внесло деякі новації. Відзначено, зокрема, що юрисконсульты установ НКО СРСР підпорядковуються безпосередньо начальникам цих установ, а в спеціальній своїй діяльності керуються вказівками Головного юрисконсульта НКО СРСР, який безпосередньо підпорядковується Начальнику Управління справами НКО СРСР. В самому ж Управлінні справами була утворена юрисконсультська частина.

З початком Великої Вітчизняної війни майже всі посади юрисконсультів були скорочені. Управління справами при НКО СРСР було реорганізоване в Канцелярію НКО СРСР, у складі якої з юридичних підрозділів залишився один наказовий відділ. Правда, в 1944 році було відтворено Управління справами НКО СРСР, у склад якого увійшла Канцелярія. В штаті Канцелярії передбачались наказовий та юридично-кодифікаційний відділи.

У перший післявоєнний рік з перетворенням НКО в Міністерство Оборони склад Управління справами не змінився. Тривалий час у післявоєнний період посади юрисконсультів були тільки в деяких центральних постачальних

органах, і діяли вони самостійно без будь-якого централізованого спеціального керівництва, так як у складі Управління справами Міністерства оборони то з'являвся, то зникав юридичний відділ. В такому стані військові юридичні служби знаходилися майже 30 років [12, с. 106].

Наказом Міністра Оборони СРСР від 23.04.1968 року № 100 [18, с. 149–152] затверджено і введено в дію Положення про юридичну службу Міністерства оборони СРСР, яке відновило юрисконсультський апарат та сформулювало основні завдання юридичної служби: зміцнення законності в діяльності органів військового управління, військових частин, установ, закладів, підприємств і організацій Міністерства оборони СРСР; сприяння правовими засобами поліпшенню їх діяльності; юридичне забезпечення договірної та претензійної роботи.

Юридична служба Міністерства оборони СРСР складалася з юридичних відділів (відділень, груп), старших юрисконсультів і юрисконсультів, які організаційно входили до складу відповідних центральних або окружних (флотських) органів військового управління, а також у штати багатьох інших установ Радянської Армії і Військово-Морського Флоту. Загальне керівництво юридичною службою покладалось на Управління справами Міністерства оборони СРСР, до складу якого входив юридичний відділ. Через цей відділ практично і здійснювалося загальне керівництво юридичною службою, а начальник юридичного відділу Управління справами був головним юрисконсультантом Міністерства оборони СРСР.

На початку 70-тих років активна позиція працівників юридичних служб у питанні забезпечення законності в діяльності організацій була нормативно закріплена за допомогою затвердження постановою Ради Міністрів СРСР від 22.06.1972 року № 467 Загального положення про юридичний відділ (бюро), головного (старшого) юрисконсульта міністерства, відомства, виконавчого комітету Ради народних депутатів, підприємства, установи, організації. Дане Положення встановило, що в усіх вищеназваних організаціях для проведення в них правової роботи створюються підрозділи юридичної служби [17, с. 98–99].

На виконання зазначеної постанови видано наказ Міністерства оборони СРСР від 19.01.1973 року № 15 [19, с. 43–47], яким вводилося в дію Положення про юридичну службу Міністерства оборони СРСР. Даним Положенням визначалися основні принципи організації та діяльності юридичної служби. Юридична служба входила до складу 2-го напрямку управління справами Міністерства оборони СРСР. Загальне керівництво юридичною службою з питань ведення правової роботи здійснювалось начальником юридичного відділу – головним юрисконсультком Міністерства оборони СРСР. З решти питань юридичні служби підпорядковувалися безпосереднім начальникам тих установ, у складі яких вони перебували.

Директивою заступника Міністра оборони СРСР від 29.12.1979 року № Д-43 [20, с. 148–149] розглянуто питання створення юридичних груп, введення посад старших юрисконсультів – офіцерів і службовців при заступниках Міністра оборони СРСР, командувачах військами військових округів, округів Протиповітряної оборони, групах військ, флотів, управліннях командувачів (начальників) родами військ, головних і центральних управліннях Міністерства оборони.

Наказом Міністра оборони СРСР від 18.08.1987 року № 250 введено в дію Настанову з правової роботи в Радянській Армії і Військово-Морському Флоті, якою були уточнені окремі функції юридичної служби [14, с. 80].

Крім того, наказом Міністра оборони СРСР від 21.05.1989 року № 200 вводилися посади помічників командирів з правової роботи (старших юрисконсультів) в дивізіях, корпусах, ескадрах, арміях та флотиліях [12, с. 109].

З прийняттям даного наказу практично було завершено процес створення цілісної системи військових юридичних підрозділів. Однак проіснувати довгий час їй так і не судилося, тому що припинення існування СРСР та проголошення незалежності Української держави гостро визначило потребу у створенні її національних Збройних Сил, які б могли забезпечити безпеку та незалежність молодій державі. Саме тому, 06.12.1991 року було прийнято рішення про створення Збройних Сил України, що в свою чергу визначило багато нових

завдань, зокрема і створення в їх структурі юридичних підрозділів. З того часу розпочався процес організації юридичних підрозділів Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Поява перших юрисконсультів у збройних силах, а також подальше розширення штату юрисконсультських посад стало закономірним наслідком зростаючих потреб військового відомства в кваліфікованих правових послугах, пов'язаних із захистом його інтересів в судових процесах, редагування цивільно-правових договорів та надання правових висновків з усіх виникаючих питань.

Юридичні підрозділи збройних сил для повноцінного та ефективного виконання покладених на них завдань із забезпечення законності у військовому відомстві повинні виступати повноправним учасником військово-адміністративних правовідносин нарівні з іншими підрозділами управління. Для цього їм необхідна така організаційно-штатна структура, яка б відповідала обсягам і характеру виконуваних ними завдань, а також наявність достатніх повноважень, що дозволяють самостійно виконувати покладені на військово-юридичні підрозділи функції.

Принципи єдиноначальності і централізації керівництва юридичною службою знайшли своє відображення в безпосередньому підпорядкуванні підрозділів юридичної служби відповідним командирам, в структуру яких вони входять, а також в підпорядкуванні керівникам юридичної служби вищого рівня з питань здійснення правової роботи.

На превеликий жаль, багатий досвід роботи юридичних підрозділів збройних сил належним чином не досліджується і не узагальнюється, між тим ретроспективне дослідження виникнення та розвитку юридичних підрозділів збройних сил на території України дозволяє не тільки збагатити історичний розділ військового будівництва, але й отримати важливі уроки, які беззаперечно мають особливу цінність і актуальність для сучасного етапу розвитку юридичних підрозділів Збройних Сил України.

Список використаної літератури

1. Свод военных постановлений. Книга II. Приказы по военному ведомству за 1903 г. Приказ от 31.03. 1903 г. № 122 – [3-е изд.]. – М., 1907. –950 с.
2. Приказы по Военному ведомству за 1915 год. № 1-695 : Алфавитный и хронологический указатель приказов по Военному ведомству и циркуляров Главного Штаба за 1915 г. Приказ от 11.09. 1915 г. № 491 – СПб., 1915. – 860 с.
3. Приказы по Военному ведомству за 1916 год. № 1-714 : Алфавитный и хронологический указатель приказов по Военному ведомству и циркуляров Главного Штаба за 1916 г. Приказ от 30.04.1916 г. № 222. – СПб., 1916. – 911 с.
4. ЦДАВО України. – Ф. 1076. – Оп. 1. – Спр. 14. – Арк. 233; Спр. 15. – Арк. 42.
5. ЦДАВО України. – Ф. 1076. – Оп. 1. – Спр. 14. – Арк. 233.
6. Кравчук М. Військові формування Української Держави за гетьмана П. Скоропадського // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України (Збірник наукових статей викладачів юридичного факультету). – Івано-Франківськ, 1998. – 124 с.
7. Тинченко Я. Українське офіцерство: шляхи скорботи та забуття. 1917–1921 роки. Ч.1. – К. : Тиражувальний центр УРП, 1995. – 258 с.
8. Мироненко О. Розбудова національного війська режимом П. Скоропадського // Історико-політичні уроки української державності. С. 312; Армія. 1918. 1 грудня.
9. «Положение о Военно-законодательном совещании при Революционном Совете Республики». «Положение об Управлении Делами Революционного Военного Совета Республики». Приказ Реввоенсовета республики от 18 апреля 1920 года № 587 // Сборник приказов и директив МО СССР по вопросу систематизации и кодификации военного законодательства. Начато 24.06.18 г. – 221 с.
10. "Положение об управлении делами Революционного Военного Совета Республики". Приказ Реввоенсовета республики от 19 мая 1922 г. № 1235.//Сборник приказов и директив МО СССР по вопросу систематизации и кодификации военного законодательства. Начато 24.06.18 г. – 221 с.
11. Бабенко Р. В. История и тенденция развития юридической службы Вооруженных Сил Российской Федерации [Текст] / Р. В. Бабенко // История государства и права. – 2006. – N 8.
12. Марченкова Н.В. Правовой статус военного юрисконсульта : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 20.02.03 / Марченкова Наталья Валерьевна – Москва, 2004. – 191 с.
13. «Положение о юрисконсультах учреждений Народного Комиссариата по военным и морским делам». Введено в действие Приказом РВС СССР от 7 июля 1925

г. № 712 // Сборник приказов и директив МО СССР по вопросу систематизации и кодификации военного законодательства. Начато 24.06.18 г. – 221 с.

14. Золотухин Г. А. Правовые основы организации и деятельности юридической службы Вооруженных Сил Российской Федерации: Учебное пособие. – М., 2000. – 225 с.

15. «Положение о юрисконсультах учреждений Народного Комиссариата Обороны». Введено в действие Приказом НКО от 29 октября 1940 г. № 385 // Сборник приказов и директив Министра обороны СССР по вопросу систематизации и кодификации военного законодательства. Начато 24.06.18 г. – 221 с.

16. Правова робота в Збройних Силах України: Навчальний посібник / За заг. ред. В. І. Кириленка. – К. : ВІКНУ, 2010. – 408 с.

17. Овчаров О. А. Правовые основы организации и деятельности юридической службы военного округа вооруженных сил Российской Федерации : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 20.02.03 / Овчаров Олег Андреевич – Москва, 2000. – 224 с.

18. Приказ Министра обороны СССР от 24.04.1968 г. № 100 «О юридической службе Министерства обороны СССР» // Сборник приказов Министра обороны СССР – М., 1968. – 423 с.

19. Приказ Министра обороны СССР от 19.01.1973 г. № 15 «О юридической службе Министерства обороны СССР» // Сборник приказов Министра обороны СССР – М., 1973. – 511 с.

20. Деректива заместителя Министра обороны СССР от 29.12.1979 г. № Д-43 «О дальнейшем совершенствовании правовой работы в Советской Армии и Военно-Морском Флоте» // Сборник деректив Министра обороны СССР и его заместителей – М., 1979. – 158 с.

*Рецензент – кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник Пасіка С. П.*

Стецюк С. Историко-правовые предпосылки возникновения юридических подразделений Вооруженных Сил Украины

Главным направлением исследования, сформулированным в названии статьи, является анализ нормативно-правовых актов освещающих организационно-правовые основы возникновения и развития военных юридических подразделений на территории Украины. Автор убежден, что изучение исторического опыта может помочь в решении тех проблемных вопросов, которые возникают сегодня в процессе деятельности юридических подразделений военного ведомства.

Ключевые слова: *вооруженные силы, военное законодательство, военные реформы, юридическое подразделение, юрисконсульт.*

Stetsiuk S. Historical-legal backgrounds of origin of legal units of the Armed Forces of Ukraine

The analysis of normative legal acts which cover organizational and legal bases of origin and development of military legal divisions in the territory of Ukraine is line research formulated in the title of article. The author is convinced that studying of historical experience can help with the solution of those problematic issues, which arise in the course of activity of legal divisions of military department today.

The received results gave the possibility to establish the organizational structure of military legal units of the different historical periods, to show dynamics of their reforming, and also to define their competence, the role and the place in the system of bodies of military control.

Both appearance of the first legal advisers in armed forces and further expansion of the state positions of legal units turned out to be natural consequence of the growing needs of the military department for the qualified legal services connected with protection of its interests in trials, editing civil contracts and granting legal conclusions on all arising questions.

Legal units of armed forces have to act as the full participant of military and administrative legal relationship on an equal basis with other divisions of management for full and effective implementation of the tasks of law enforcement on them in military department.

The principles of unity of command and of centralization of the legal units control found their reflection in direct submission of legal divisions service to the appropriate commanders the structure of which they are included in. This principles are also rejected in submission to heads of legal service of the highest level concerning implementation of legal activity.

The author regrets to say that the vast experience of legal units activity in the armed forces not explored properly and is not generalized. Meanwhile the retrospective research of origin and development of legal units of armed forces in the territory of Ukraine allows not only to enrich the historical section of military development, but also to receive important lessons which implicitly have a special value and are relevant to current stage of development of Ukrainian Armed Forces legal units development.

Keywords: *armed forces, military legislation, military reforms, legal units, legal counsel.*